

demovine. Njen vsebinski značaj je izborno označen s citatom iz Alfr. Kerra na naslovni strani: »Nicht Reisebeschreibung, sondern das Erinnern an Lebensstunden«. Posebno Krainer Tage, kjer pisatelj v avtomobilu drdra z enega konca Kranjske na drugi, res niso drugega kot niz bežnih bliskovitih momentov, v katerih iskri življenje, kakor se popotniku neprisiljeno javlja in kakor ga sprejema njegov temperament, ki veže te bežne sličice in pogosto duhovite utrinke v celoto. Na prvi pogled lahek, duhovit besednik, se ti na koncu svojega filma odkrije kot človek, ki je hodil med nami s srcem pa zraven še pod spretnim vodstvom. Svoj popis začne z izprehodom po Ljubljani, ti šegavo nariše prizor otvoritve velesejma in na vsakem koraku ošvrkne vsakdanje življenje našega mesta in dežele od kake druge njemu zanimive strani. Potem drevi v avtomobilu čez Gorenjsko in Dolenjsko, se udeleži slavnosti odkritja Krekove spominske plošče v Selcih, obišče domove in grobove naših pesnikov in pisateljev, se zanima za vse, kar vidi in sreča, in zna izbrati momente, ki ti res na mah pričarajo celo situacijo ali karakteristično pokrajinsko ali kulturno potezo. Čitajte samo z menoj: »Von Bauernfuhrwerken mit trabenden Gäulen davor wimmelt die Gegend. Kleine Wägelchen mit einer Familie besetzt, statliche Leiterwagen, ungehobelte Bretter als Bänke darauf; wie Vögel auf der Stange sitzen alte Mütterchen und rothbackige Dirnen, verquere Gevatern und frische Burschen nebeneinander. — Die Wallfahrtskirche zu Brezje mit ihren wunderthätigen Wirkungen lockt heute, am Marienitag, die Gläubigen aus der Nähe und der Ferne.« In tako se vrsti pred vami sličica za sličico in izza njih se vam smehlja obraz domovine, ob njem pa pisatelj, ki niti en moment ne zataji svoje osebnosti. Kakor je ta knjiga v svojem skrajnem subjektivizmu sicer enostranska, ti umetnost pisateljeva od strani, ki si jih je izbrala, podá vseeno značilno sliko in pristen vtis in mogla bo vzbujati edinole simpatije do nas povsod, kamor bo zašla v tujini.

Frst.

Miroslav Krleža: Tri kavalira gospodjice Melanije. Tisak »Tipografije« D. D. u Zagrebu. 1920.

Krleže »staromodna pripovijest iz vremena kad je umirala hrvatska moderna« je spričevalo plodne in močne pripovedne darovitosti v zvoku drzke, mnogokrat že ne več dostojne veristike in v slogu najhujšega zagrebskega pouličnega besedja. Morda je Krleža res zamišljal študijo psihoze mladega hrvatstva v prvem desetletju novega stoletja. Kar je ustvaril, seveda ni ne Sanin ne Dostojevski v Besih, je samo karikatura, literatura in srednje vrste duhovita satira. Lica v delu so sicer plastična, a so le iz ateljejske luči, bolj nego individualnost tipi z debelo nanesenim in celo tradicionalnim barvilom romantičnega satirizma in konvencionalizma. Prav malo je globljega duševnega potoplenja, medlo se začrta nekaj socialnega problema kakor bežna senca lahke meglice in ugasne v praznoti breztematičnosti, v »vacuumu« vsebinske morale. Dejanje se završi s har-

lekinsko drzkostjo tistega »inflagranti-škandala«, ki je tako star, kakor je pri nas še vedno novo berilo Maupassantovega »lepega Jurija«. V Melaniji je »des Pudels Kern« lutkarstvo stare, srednje in nove dobe, ob Trninovem dnevništvu se ne morem prečuditi naiviteti Krleževi, ki očitno ni po »Idiotu« še spoznal, kaj je duša hektičnega junaka, patologija sušičnih ljudi. Nekaj fantazije v nabrekli figurnosti novega marinizma ni še daleč problem tega naturalističnega motiva. Prav »staromodno« jasna sta sicer Novak in Fintek, in še Puba Vlahović. V dnevih, ko slovstvo prav nič več ne zmore dramatičnoživilih lic, je seveda tudi to nekaj. Da bi v Krleži le toliko prostaško ciničnega besedja ne bilo, ki boli tudi človeka, ki že ni več tako mladostno krvav pod kožo. Vrag vzemi Wedekinda i. dr., židovstvo so. Ali Hrvat Krleža služi domačemu židovstvu? Ali res misli, da iz omenjenega vzdušja bogati hrvatsko knjigo? Krünes i. dr. naj ga hvalijo, pa četudi celó do Berlina, hrvatska knjiga ga ne bo. Tudi v satiri se pošten umetnik ne zamestuj. In če sem pri Mašiću (»Deda Jaksim«) omenil, da je treba tudi pisatelju satir — ljubezni, ponovim pri Krleži in dodam: Ljubezni in mnogo etične zrelosti in zdravja.

Dr. I. Pregelj.

Dr. Mirko Deanović i Ante Petravić: Antologija savremene jugoslovenske lirike. Izdaje knjižare Vinko Jurić. Split, 1922. Str. 336. Antologija, ki sta jo poslala v svet Deanović in Petravić, obsega Srbe, Hrvate in Slovence in se tedaj označba »jugoslovanske« lirike giblje v državnih mejah naše kraljevine. Ali moramo tudi v umetnosti zatajiti Bolgare?

Čez tri literarne generacije sega izbor in je paralelno podan, držeč se razvrstitve ustavno določenega reda SHS. Po številu imen sodeč sta avtorja hotela biti pravična ravnovesju »plemen« (dasi pogrešiš n. pr. Cimpermana, Trinka, Opeko, Maistra, Preglja, Bevka, Sameca, Kosovela in še celo vrsto drugih starih in mladih Slovencev), pri podajanju pesmi pa sta bila, kar se tiče nas, nesorazmerno skopa ali kritična — ne vem, kateri izraz bi bil boljši. In še med Slovenci: Askere lirik ima v antologiji 8 pesmi, Gregorčiča pa predstavita s 5 in Medveda s 3 in še te so Samoti, Volosko in Kaj si tak!

Pri modernih in mlajših sta sicer radodarnjša, a glede kritičnosti in okusa govori dovolj jasno Moletov de profundis, ki ga objavljata v Glonarjevi redakciji!

Joža Lovrenčič.

UMETNOST.

Zbornik za umetnostno zgodovino, ki ga izdaja Umetnostnozgodovinsko društvo v Ljubljani pod uredništvom dr. Izidorja Cankarja, je dovršil svoj drugi letnik.

Ves letnik je z edino izjemo Molétove študije »Bizantinska figurativna umetnost VI. stol.« posvečen domači umetnosti. Molé konstatira najprej, da ima vsa bizantinska umetnost 6. stol. skupne poteze v slikarstvu, plastiki in ornamentiki. Zgrajena je na helenističnih tra-

dicijah, izvirajočih iz sirijskih in maloazijskih helenističnih središč. Preveva pa jo novo čuvstvo-
vanje, ki je tuje helenizmu. Nebistveno odpade,
ostane samo, kar je važno za izražanje idej. Pojavi
se stroga frontalnost, ki jo zahteva monumentalna
represntativnost. Prostorna globina se nadomesti
s ploskovitostjo, spojeno z mnogobarvnostjo; tej
se podvrže tudi ornamentika. Formalni značaj
bizantinske figurativne umetnosti je popolnoma
cerkven, odgovarjajoč njenim predpisom. Duha
te umetnosti pa moramo iskati v zvezi s cerkve-
nim svetovnim nazorom, ki se je izkristaliziral v
Bizancu na temelju antičnih tradicij in krščanstva.
Fr. Kidrič ugotovi v študiji »Trubarjevi
na votivni sliki v Derendigenu iz
l. 1587«, da se nahaja na ti sliki samo najožje
sorodstvo Trubarjevo, to se pravi razen njega
samega še otroci in žene. Na podlagi te slike
dožene, da je imel Trubar vsega tri žene in
dve hčeri, po eno iz prvega in drugega zakona.
Imena portretiranih so zapisana nad njimi. Škoda
samo, da je posnetek narejen po stari fotografiji;
našim kulturnim zgodovinarjem bo zelo ustrez-
eno, če se poskrbi in objavi detajlna fotografija,
na kateri bo mogoče razločiti obraze in napise.
V. Steska je popisal zanimive baročne freske
v Grobljah iz srede 18. stol.

Simon Ogrin pripoveduje v šegavem tonu
spomine svojega življenja od l. 1867, ko je vstopil
v podobarsko delavnico, do smrti bratov Šubicev.
Mnogo zanimivih podatkov in anekdot izvedo iz
življenja slikarjev Wolfa, bratov Šubicev in P.
Aleksandra Robleka.

Dr. Fr. Mesesnel priobčuje korespondenco
Janeza Šubica Vojt. Hynaisu. Zelo zanimiv je
uvod, nanašajoč se na Wolfa in njegovo šolo ter
na brata Šubica in njihovo razmerje do češkega
slikarja Hynaisa. V njem nam je podal pisatelj
interesanten izrezek iz slovenske umetnostne zgo-
dovine.

Dr. Evgen Müller-Dithenhof priobčuje
v spisu »Freske gradu Bokalce in nji-
hovi mojstri, posebno Almanach« popis
umetnostno zanimivega gradu v ljubljanski oko-
lici. Popis je interesanten; pisatelj ni umetnostni
zgodovinar; razmotrivanja o avtorjih, oprta na
nezanesljive kombinacije, so pa odveč. Posebno
glede Quaglie (pisatelj ga dosledno piše Quallia,
kar ne odgovarja običajni pisavi) in Fr. Robbe
(Narcis). Vsa literarna tradicija o teh vprašanih,
ki jo pisatelj vestno registrira, je razen Valvasor-
ja toliko kot popolnoma neuporabna. Tudi mnenje
E. pl. Strahla o Almanachu, da je veliko, in sicer
najboljših slik one dobe po kranjskih gradovih
njegovo delo, je popolnoma neuporabno in dokler
se ne opira na dejstva, niti ne zanimivo, kakor
ga je avtor iz previdnosti nazval. Vprašanja,
zvezana z umetnostjo bokalškega gradu, bo mogla
rešiti samo kritika sloga, vsa literatura razen
Valvasorja ne poda čisto nič uporabnega.

Dragoceni so I. Vrhovnika »Arhivni po-
berki o nekaterih slikarjih in kipar-
jih 15. do 18. stol.«, nabrani mimogredé v ka-
pitaljskem, škofijskem in šentpeterskem župnem
arhivu.

Iz. Cankar poroča o zgodovinski raz-
stavi umetnosti na Slovenskem. Do-
takne se tudi vprašanja slovenstva umetnosti, ki
je prišlo vsem poročevalcem o razstavi pod peró.
Cankar postavi gledé tega tole tezo: »Ni tako
važno, čeprav je značilno, da se sedaj (v 18.
in 19. stol.) lokalni element tudi snovno pojavlja,
da se upodablja naša zemlja in njeni ljudje; tudi
ni vprašanje, koliko je slovenski značaj umetnosti
utemeljen v nacionalni zavesti umetnikov samih
ali celo v njih volji, da ustvarijo 'slovensko'
umetnost. Nacionalnost kake umetnosti ne kore-
nini v programu umetnika in niti približno ni
istovetna s tem, kar imenujemo 'Heimatskunst' ...,
marveč je elementarna sila, ki poganja iz določé-
nih tal, vsrkava sonce svoje dežele in deluje v
ljudih, nastalih in živečih na teh tleh in pod tem
solncem, ter vodi njih delo, če se tega zavedajo
ali ne.« Malo dalje pa piše v tej zvezi: »Vsako-
kratni stil določenega kulturnega kroga je izraz
ene temu krogu potrebne misli, ki se razliva
povsod, kjer ga ljudje potrebujejo; stilna mnogo-
ličnost pa temelji na tem, da ga vsaka enotna
skupina ljudi izraža na svoj lastni, le njej pri-
merni način.« Zgodovinska razstava je dokazala,
da ima slikarstvo od 18. stoletja dalje pri nas
nekaj samobitnega, česar ni mogoče imenovati
kranjsko, ker se ne ujema v pokrajinske meje,
ampak edino slovensko, ker drugega nosilca za to
lastnost ni. Ta nazor, ki se v bistvu sklada z
mojimi tozadevnimi izvajanjmi, je eden za naš čas
najbolj dragocenih sadov razstave; naše narodno
samospoznanje in samozavest sta z njim bistveno
obogačena.

Razen teh in drugih člankov prinaša Zbornik
redno poročila o delovanju spomeniškega varstva
v Sloveniji, o Narodni galeriji in o Umetnostno-
zgodovinskem društvu. Vsak zvezek poroča tudi o
novi literaturi in prinaša bibliografijo vsega, kar
se pri nas tiska o umetnosti.

Važen korak naprej je napravljen tudi z začet-
kom topografskega opisa umetnostne posesti v Slo-
veniji, ki izhaja pod naslovom »Umetnostni
spomeniki Slovenije« kot priloga Zbor-
nika. Prve štiri pole vsebujejo popis umetnih
mesta Kamnika. Frst.

GLEDALIŠČE.

DRAMA.

2. Tolstoj in Dostojevskij.

Na odru smo videli dvoje del obeh velikih Rusov
tako sporedno, da skoro sama silita v miselno
enoto, čeprav ju je ostro razločil že Merežkovskij.
Nam spekulativnim Evropejcem, katerim je vse
že samo distanca, sistemnost, naravnano čuvstvo-
vanje, ki smo v svojih najboljših zastopnikih več
izmodrovali, pretehtali in predpisali kot globoko
spoznali, sta ta dva suverena misleca in obliko-
valca zaprla pot, češ: Virtuoznost je vse vaše
nehanje, izbrušeni instrumenti so v izurjenih
rokah, ali kam ste začuvalstvovali, zamodrovali
elementarnost — same sebe? Ne smemo pozabiti,
da nam oba velika tujca v ruski sliki odkrivata